SLO biedt leraren handreiking en lessenseries

Taalgericht geschiedenis-onderwijs maakt leerlingen beter in geschiedenis én taalvaardiger

Om geschiedenisleraren te inspireren om te werken aan taalvaardigheid in hun lessen, ontwikkelde SLO een handreiking en drie lessenseries. Het mes snijdt zo aan twee kanten: leerlingen worden beter in geschiedenis én taalvaardiger.

Tekst Brigitte Bloem
Foto's Norbert Waalboer

Geschiedenis is een talig vak en stelt hoge eisen aan de taalvaardigheid van leerlingen. Juist de taalvaardigheid van Nederlandse leerlingen is de afgelopen jaren een groot punt van zorg. Meer aandacht voor lezen, schrijven en mondelinge taalvaardigheid in het geschiedenisonderwijs helpt leerlingen bij het omgaan met primaire bronnen en historisch redeneren. Hoe geef je taalsteun aan leerlingen in je eigen vak, zodat leerlingen de benodigde school- en vaktaal ontwikkelen? En hoe zet je de rijke context van het vak geschiedenis in om de lees-, schrijf- en mondelinge taalvaardigheid van leerlingen te verbeteren? Dat lees je in de handreiking Primaire bronnen bij geschiedenis. Bij de handreiking ontwikkelde SLO een drietal lessenseries over onderwerpen die bij geschiedenis in 3havo/vwo aan bod komen. De lessen zijn direct te gebruiken. Bovendien kunnen leraren de lessenseries als inspiratiebron gebruiken om lessen aan te passen aan een specifieke context en doelgroep.

Contextrijke inhoud taalonderwijs

Een belangrijk doel van het geschiedenisonderwijs is dat leerlingen historisch leren redeneren, mondeling en schriftelijk. Leerlingen zijn daarmee in staat processen van verandering en continuïteit te beschrijven en kunnen historische verschijnselen en periodes verklaren en met elkaar vergelijken. Dit doet een groot beroep op de taalvaardigheid van leerlingen. Leerlingen moeten immers leren de taal en de wijze van redeneren te gebruiken die bij geschiedenis horen. Johan van Driel heeft jarenlang voor de klas gestaan en is curriculumexpert geschiedenis bij SLO. "Geschiedenis en ook de andere zaakvakken zijn behoorlijk talig. Dat zie je terug in de

Johan van Driel

leerboeken, maar ook in hoe leraren en leerlingen tijdens de lessen met elkaar discussiëren. De teksten in de leerboeken zijn lang. Dat betekent dat leerlingen over een fikse woordenschat moeten beschikken om de stof te kunnen doorgronden."

Amerikaans onderzoek

"Op scholen waar meer tijd werd besteed aan de zaakvakken, scoorden leerlingen substantieel hoger op begrijpend lezen",

Drie lessenseries

1. Persvrijheid in oorlogstijd, over de vervolging van een journalist in WOI, met de dilemma's waar de Nederlandse regering toen voor stond.
2. De Holocaust: Wat wist meneer Prins? Dagboek van meneer Prins dat hij in WOII bijhield en het boek van meneer Prins dat hij in 1980 beschreef, vele jaren nadat de verschrikkingen van de oorlog bekend waren.
3. De Berlijnse Muur, over partijdig taalgebruik. Hoe kun je aan de hand van partijdig taalgebruik de achtergrond van een krant herkennen (communistische krant versus niet-communistische krant).

Download de handreiking en lessenseries hier:

haalt Johan Amerikaans onderzoek aan. "Zaakvakken spelen een belangrijke rol in het vergroten van woordenschat en het verbeteren van begrijpend lezen. Je geeft inhoud aan taal en daardoor vergroten leerlingen hun kennis van de wereld." Anne-Christien Tammes, curriculumexpert taal bij SLO: "Het is dus belangrijk om in zaakvakken expliciete aandacht te besteden aan het lezen, schrijven en de mondelinge taalvaardigheid van leerlingen. Zo gaan ze niet alleen het betreffende vak beter begrijpen, maar ontwikkelen ze tegelijkertijd hun taalvaardigheid."

Handreiking Primaire bronnen bij geschiedenis

"Het is zeker niet de bedoeling dat leraren geschiedenis ook Nederlands gaan geven", benadrukt Johan, "maar je kunt wél leerlingen extra hun voordeel laten doen met jouw onderwijs. Als leerlingen beter kunnen lezen en taalvaardiger zijn, heeft dat ook zijn weerslag op de resultaten van de leerlingen bij jouw vak."
Beiden merkten dat leraren geschiedenis bereid zijn om aspecten van taalonderwijs in hun geschiedenislessen te integreren, maar zich afvroegen hoe ze dat kunnen doen en tegelijkertijd leerlingen beter laten worden in het vak. Daarom ontwikkelden Johan en Anne-Christien een handreiking voor geschiedenisleraren over hoe taalonderwijs te integreren is in de geschiedenislessen. De handreiking baseert zich op de principes van taalgericht vakonderwijs en biedt handvatten om leerlingen te ondersteunen bij het lezen van en het schrijven en in gesprek gaan over primaire bronnen, zoals dagboeken uit een bepaalde periode. In de handreiking staat hoe je dat kunt doen en welke didactische principes hieraan ten grondslag liggen. Gevolg is dat leerlingen bronnen beter begrijpen met behulp van de historische context, beter in staat zijn bronnen met elkaar te vergelijken en de betrouwbaarheid te beoordelen.

Drie lessenseries

Naast de handreiking heeft SLO drie lessenseries van elk twee lesuren ontwikkeld over onderwerpen die doorgaans bij geschiedenis in 3havo/vwo aan bod komen (zie kader 1). De lessenseries zijn voorbeeldmatig en kant-en-klaar te gebruiken, maar zijn ook aanpasbaar aan de specifieke context van klas, school en doelgroep (bijvoorbeeld meer of minder taalsteun geven, meer of minder bronnen laten gebruiken). Bovendien dienen ze voor leraren ook als inspiratie om zelf aan de slag te gaan met het integreren van taalonderwijs in de geschiedenislessen. "In de lessenseries lezen leerlingen bronnen, gaan erover in gesprek en schrijven aan de hand ervan een historische beschouwing of verklaring", legt Anne-Christien uit. "Door het evalueren van en reflecteren op de bronnen oefenen ze het diep lezen. Dat is belangrijk voor een vak als geschiedenis."

Extra aandacht voor basisvaardigheden

Anne-Christien en Johan vinden de integratie van taalonderwijs in de zaakvakken een goed voorbeeld van de extra aandacht

Anne-Christien Tammes

voor basisvaardigheden. "Ook de Onderwijsraad raadt aan om taal te integreren in andere vakken", verduidelijkt Johan, "met name de zaakvakken zijn daarvoor geschikt."
Beiden hopen dat dit gegeven de leraren van zaakvakken bewuster maakt van de mogelijkheden om in hun vakken het taalbewustzijn te vergroten, zonder dat dat ten koste gaat van de vakinhoud. "Integendeel", benadrukt Johan, "betere taalvaardigheid komt het verwerven van de vakinhoud van de zaakvakken juist ten goede. Leerlingen krijgen meer diepgang in hun denken en handelen. Ze begrijpen de stof beter als ze beter begrijpend kunnen lezen. Ook snappen ze toetsvragen beter, worden ze beter in het formuleren van antwoorden en kunnen ze beter een logische redenering opzetten." ■

Versterken basisvaardigheden
SLO ondersteunt leraren bij het versterken van basisvaardigheden van hun leerlingen. Een van de adviezen daarvoor is het expliciet verbinden van taalvaardigheden aan andere vakken. Ook op het platform basisvaardigheden vind je daarom de handreiking Primaire bronnen bij geschiedenis en de voorbeeldmatige lessenseries.

Durf te vragen
...aan Marjolein Mantelaers

Vraag

Ik krijg binnenkort een lesbezoek en ik vind dat heel erg spannend, hoe kan ik hiermee omgaan?

Ik snap het! Het is ook een spannende situatie: jij staat daar voor een klas vol leerlingen of studenten en achterin de klas gaat iemand zitten die 'daar iets van moet vinden'. Een situatie waarin je behoorlijk kwetsbaar bent. Vaak hoor ik dat startende leraren het in eerste instantie niet spannend vonden, maar door een vervelende ervaring erg op zijn gaan zien tegen deze bezoeken.

Om te beginnen: lesbezoeken zijn gebruikelijk in het onderwijs. En dat is, als je het mij vraagt, een goede zaak. Lesbezoeken zijn heel erg waardevol: zowel voor degene die het bezoek uitvoert (coach of leidinggevende, maar ook directe collega's) als voor degene waarbij het bezoek wordt uitgevoerd (de -meestal startende- leraar). Helaas worden ze, in mijn ogen, vaak op de verkeerde manier ingezet. Het gevolg daarvan is dat startende leraren enorm gaan opzien tegen lesbezoeken. Zonde!
Lesbezoeken worden door startende leraren bijna altijd gekoppeld aan een vorm van beoordeling.
Het klopt dat een lesbezoek hiervoor gebruikt wordt of kan worden, maar er zijn veel meer doelen te behalen. Zo kan degene die een les bezoekt inzicht krijgen in de hulpvraag van degene die lesgeeft, de bezoeker kan iets leren (voor zijn eigen praktijk) van degene die hij observeert, de leraar die bezocht